

Wim Crouwel

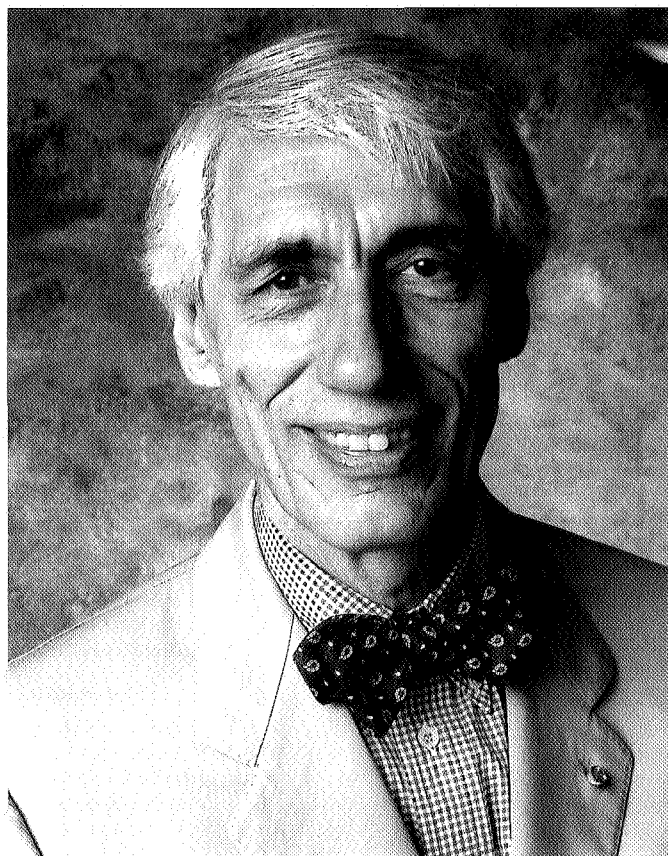
Tegen *Noorderbreedte* kon ik geen nee zeggen

Jan Abrahamse

De kwaliteit van *Noorderbreedte* ligt behalve in de inhoudelijke kant ook in zijn vormgeving. Vooral de covers zijn gezichtsbepalend voor het tijdschrift. Iedere twee jaar wordt een belangrijk grafisch vormgever gevraagd om op een bijzondere wijze de omslagen te ontwerpen. Na Han Jansen, Swip Stolk, Johan van der Keuken, Benoît en Max Kisman heeft voor 1996 en 1997 Wim Crouwel de covers gemaakt. Een interview met een aimabele en gedreven ontwerper.

Medio augustus kijkt Wim Crouwel de drukproeven na van een standaardwerk van meer dan vierhonderd pagina's over zijn leven als grafisch vormgever en ontwerper van ruimtelijk werk. Het boek verschijnt in september en als we de schier eindeloze lijst van werken doorkijken, blijkt dat Crouwel een ongelooflijke productie heeft gerealiseerd. Een onnoemelijk aantal ontwerpen passeert al bladerend de revue.

De in 1928 in Groningen geboren en getogen Wim Crouwel ging na de HBS naar de Kunstnijverheidsschool, tegenwoordig Academie Minerva. De keuze voor de school was een logische, want zijn vader was reproductiefotograaf en

Wim Crouwel: 'Groningen doet me altijd wat', foto Paul Huf

clichémaker op de clichéfabriek, en daarnaast ontwerper. *'In de vakanties zat ik altijd bij hem op de tekenkamer. Het is me dus met de paplepel ingegoten.'* Op de academie kreeg Crouwel een klassieke opleiding, met vakken als schilderen, tekenen, etsen, lithograferen en zelfs batikken. Grafische vormgeving bestond daar niet als vak. Hij maakte wel affiches, maar dat hoorde thuis bij het vak grafische technieken. Fotograferen was zelfs verboden op school. Wim Crouwel: *'Het was eigenlijk een klassieke schildersopleiding. Over Bauhaus bijvoorbeeld werd niets verteld. Zelf hield ik plakboeken bij waar ik foto's verzamelde van moderne interieurs, architectuur en schilderkunst. Ik heb heel veel geschilderd, want ik was behoorlijk beïnvloed door de Ploeg-schilders.'*

Tentoonstellingen en paviljoens

Na zijn militaire dienst vertrok hij in 1951 naar Amsterdam, waar hij naar de avondschool van de Rietveld Academie ging om typografie te leren. Overdag werkte hij bij het tentoonstellingsbouwbedrijf Enderberg, een baan die hij kreeg via de bekende vormgever Dick Elffers, aan wie hij zijn werk had gepresenteerd. Hij maakte veel maquettes en tentoonstellingen voor bedrijven en instellingen, samen met Elffers. *'Ik viel met mijn neus in de boter'*, zo vertelt Crouwel. *'Eén van mijn eerste taken was meewerken aan het ontwerpen en inrichten van varende tentoonstellingen in Rijnaken over de Marshallhulp. Van de Zwitserse ontwerpers en de Italiaanse architect heb ik zeer veel geleerd. Ik kreeg een stoomcursus typografie.'* Na twee jaar werkte Crouwel zelfstandig. Via Enderberg kreeg hij opdrachten, onder andere voor de grote tentoonstelling Rotterdam Ahoy, waar hij als medewerker van Dick Elffers het PTT-paviljoen ontwierp. Ook voor het Ministerie van Sociale Zaken heeft hij een paviljoen gemaakt. In 1957 kreeg Wim Crouwel de opdracht om voor de wereldtentoonstelling in Brussel het Beneluxpaviljoen te ontwerpen en voor het bedrijvenpaviljoen tijdens die manifestatie ontwierp hij voor Luxaflex. Een andere grote manifestatie was de Atoomentoonstelling op Schiphol, waar Crouwel met tientallen andere topontwerpers heeft gewerkt. Tot dan toe hield Crouwel zich hoofdzakelijk bezig

met ruimtelijk werk. Het pure grafische werk kwam eigenlijk later, met onder andere het ontwerpen van postzegels en een nieuw alfabet voor een schrijfmachine van Olivetti.

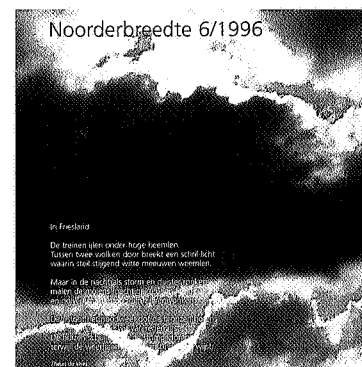
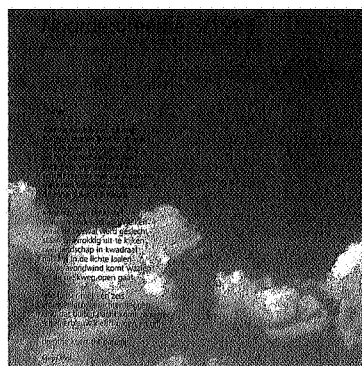
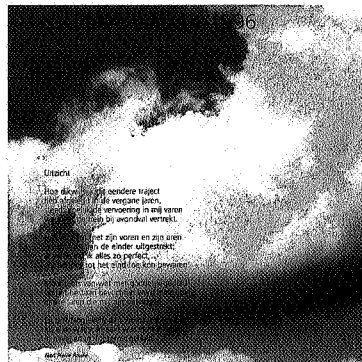
Total Design

In 1956 ging hij samenwerken met Kho Liang Ie, een meubelontwerper. Grote opdrachtgevers uit die tijd waren onder andere Artifort, Linoleum Krommenie en Goed Wonen. Toen begon Crouwel ook veel meer grafische ontwerpen te maken voor uitgevers en bedrijven, bijvoorbeeld voor Bruynzeel en Halbertsma in Grouw. Vanaf 1960 had hij weer een eigen atelier, tot het beroemde ontwerp bureau Total Design werd opgericht in 1963. Mede-eigenaren waren Paul en Dick Schwartz, Friso Kramer en Benno Wissing. Het was het eerste ontwerp bureau dat van zich liet horen. *'Het liep als een trein. We werkten voor het bedrijfsleven, de musea en de overheid.'*

Hoogleraar

Van 1954 tot 1957 was Crouwel docent aan de Academie in Den Bosch, waar hij de afdeling Grafische Vormgeving heeft opgezet. Via die Academie is hij de grafisch vormgever geworden van het Van Abbemuseum in Eindhoven. *'In 1964 ging directeur Edy de Wilde naar het Stedelijk Museum in Amsterdam en toen heb ik tot 1985 alles gedaan voor het Stedelijk.'* In 1965 werd hij door de Technische Universiteit Delft gevraagd om colleges te geven voor de afdeling industriële vormgeving. In 1972 werd hij buitengewoon hoogleraar, voor twee dagen in de week. *'Het werken bij de TU en Total Design werd me te veel en in 1978 ben ik fulltime gaan werken voor Total Design, tot 1980 toen de TU Delft vroeg of ik een fulltime hoogleraarsplaats Industriële Vormgeving wilde vervullen. Ik bleef adviseur van Total Design, waar ik vooral het werk voor het Stedelijk Museum bleef doen.'* In 1985 kreeg Wim Crouwel het verzoek om directeur van het Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam te worden. Daar heeft hij

Omslagen 4, 5 en 6 van Noorderbreedte in 1996

nauwelijks grafisch werk gedaan, maar wel veel prachtige tentoonstellingen ingericht.

Kieler Woche

In 1993 ging hij met pensioen en toen kreeg hij het pas echt druk. 'Dat heb ik me niet gerealiseerd. Ik ben toen veel te gretig in allerlei besturen gestapt en kreeg ook veel opdrachten. Ik had geen studio meer, maar gelukkig is een van mijn zoons grafisch ontwerper. Met hem voer ik het werk uit.' In die tijd heeft hij het grote boek van het Mahlerjaar en een

soorten uitnodigingen, brochures, catalogi, balpennen, petjes, jacks, sweatshirts en nog veel meer.' Daar naast heeft hij nog tentoonstellingen ingericht en zich bezig gehouden met het herinrichten van musea in Arnhem en Delft. 'Ik heb altijd het beste gewerkt met drie, vier dingen aan mijn kop.' Toch zou Wim Crouwel graag ook andere dingen willen doen, zoals schrijven of zijn favoriete hobby uitoefenen: mooie oude auto's restaureren. 'Ik heb zo'n auto, maar ik sleutel daar hooguit een dagje per maand aan.' Toch is hij wat ambivalent over deze situatie,

'Ik heb altijd het beste gewerkt met drie, vier dingen aan mijn kop', foto Rob Hulbers

gedenboek van de Koninklijke Ahrend vormgegeven. In 1996 kreeg hij een uitnodiging om met vijf andere ontwerpers mee te doen aan een meervoudige opdracht voor de Kieler Woche 1998. 'Die opdracht betreft de identiteit van die zeilweek. De affiche is het belangrijkste medium en daarvan moeten een aantal zaken worden afgeleid, zoals een das, een T-shirt, een brochure, allemaal met hetzelfde motief. Als je het wilt, en dat deed ik, dan moet je zestig items maken als sporttassen, horloges, twintig

want even later zegt hij: 'Maar ja, ik krijg ook zo'n kick van ontwerpen dat ik het niet kan laten.'

Noorderbreedte

Crouwel komt nog regelmatig in het Noorden. Zijn zuster woont in Donderen en hij vaart in de vakantie veel op de Waddenzee. 'Dat was ook een reden dat ik geen nee kon zeggen tegen Noorderbreedte. Het heeft te maken met sentimentaliteit. Groningen doet me altijd wat. Toen je me dat vroeg, vond ik het enig en het is een leuk tijdschrift met een boeiende en gevarieerde inhoud. De artikelen over de cultuurhistorie interesseren me meer dan de politieke en

De bekende cijferpostzegels ontworpen door Wim Crouwel

milieuverhalen. Als kritiekpuntes wil ik de fotografie noemen. Soms vind ik de foto's heel goed, maar soms zijn ze niet verrassend genoeg. Verder vind ik de layout een beetje aan de ouderwetse kant. Er is de laatste tijd zoveel in de typografie gebeurd. Kijk bijvoorbeeld naar tijdschriften als Ray Gun, Bla, Bla, Bla en View on colour. Die geven de nieuwste trends op het gebied van grafische vormgeving, dat zijn inspiratiebronnen voor ontwerpers.'

De serie covers voor 1996 was volgens Wim Crouwel wat zwaarmoedig met die wolkenluchten. 'Niet alle foto's waren goed genoeg, maar de laatste drie vond ik de beste. Dat waren zware luchten. De luchten heb ik speciaal in Noord-Nederland gefotografeerd. De gedichten horen er bij want die passen bij dat stemmingsbeeld.'

Voor de serie van 1997 heeft Wim Crouwel een puur typografisch ontwerp gemaakt. 'Het begrip Noorderbreedte tussen die haken is karakteristiek. Het ontwerp is zoeken naar een mooie balans en ik vind het goed dat de achterkant op deze manier is meegenomen. Vervolgens heb ik een reeks van zes bij elkaar horende kleuren uitgezocht. De roze kleur is op jouw verzoek gekozen naar aanleiding van het artikel over de roze invasie, aanvankelijk was de kleur grijs uitgekozen, ik had er echter geen problemen mee. Maar toen kwam de fout bij Noorderbreedte 1997-3, waarbij de drukker de verkeerde kleur heeft gekozen. Nu is de lol er eigenlijk vanaf.' Bij navraag bleek dat de drukker in plaats van PMS kleur 582, de computer geprogrammeerd had met nummer 285.

Dubbel nerveus

Tot slot stelt Wim Crouwel: 'De formule om de covers om de twee jaar door een andere vormgever te laten ontwerpen is fantastisch. Dat moet je absoluut volhouden. Wat ik verder goed vind is dat je de ontwerpers carte blanche geeft. Dat maakt dat je dubbel nerveus wordt. Zo'n opdracht is veel spannender. —